

राज्य साखर संघाचे अध्यक्ष
सहकारातील आदर्श व्यक्तीमत्त्व

मा.आ. शिवाजीराव (बापू) नागवडे

हद्य आठवणी...

जन्म तारीख
१९ जानेवारी १९३४

व्यवसाय
शेती. सहकार चळवळीत
१९५० पासून कार्यरत

पूर्ण पत्ता
मु.पो.वांगदरी, ता. श्रीगोंदा,
जि. अहमदनगर ४१३ ७२६

संस्थापक : स.म.शि.ना. नागवडे
सहकारी साखर कारखाना लि.,

अध्यक्ष : महाराष्ट्र राज्य सहकारी
साखर कारखाना संघ, मुंबई

संचालक : नॅशनल फेडरेशन ऑफ
को-ऑप. शुगर फॅक्टरीज नवी दिल्ली

कौन्सिल सदस्य : वसंतदादा शुगर
इन्स्टिट्यूट, मांजरी, पुणे.

व्यक्ती परिचय

अहमदनगर जिल्हाचा दक्षिण भाग हा दुष्काळी म्हणून ओळखला जात होता. पाण्याविना निसर्गाच्या कृपेवर जगणाऱ्या श्रीगोंदेसारख्या मागास भागातील मोडून पडलेला माणुस उभा करण्यासाठी १९५२ साली विशाल कुकडी पाणी परिषद भरवून विकासाचे रणसिंग फुंकले आणि घोड-कुकडीचे पाणी आणून राजकारणाबरोबरच सहकार, शिक्षण, कृषि, औद्योगिक, साहित्यिक व सांस्कृतिक क्षेत्रात नेत्रदिपक कामगिरी करून श्रीगोंदा तालुक्याच्या कायापालट करणारे गतीमान, नितीमान व चारित्र्यसंपन्न नेतृत्व माननीय श्री. शिवाजीराव नारायणराव नागवडे तथा बापू यांचा कार्यपरिचय...

भूषविलेली पदे -

१. सरपंच : ग्रामपंचायत वांगदरी सन १९५७ ते १९७२ २. चेअरमन : वांगदरी विविध कार्यकारी सेवा सहकारी सोसायटी लि. सन १९५८ ते ६८ ३. सदस्य : पंचायत समिती श्रीगोंदा १९६२ ४. सदस्य : महाराष्ट्र विधानसभा सन १९७८ ते १९८० व १९९९ ते २००४ ५. संस्थापक : स.म.शि.ना. नागवडे सहकारी साखर कारखाना लि., श्रीगोंदा फॅक्टरी. चेअरमन : सन १९७९ ते १९८३, सन १९९२ ते २००२, जानेवारी २००८ ते मे २०१५ ६. संस्थापक : श्रीगोंदा तालुका सहकारी दुध उत्पादक संघ मर्यादित, ढोकराई. ७. चेअरमन : श्रीगोंदा तालुका सहकारी दुध उत्पादक संघ मर्यादित, ढोकराई. ८. व्हा. चेअरमन दि डेक्कन शुगर टेक्नॉलॉजिस्ट असोसिएशन, पुणे. ९ चेअरमन : दि डेक्कन शुगर टेक्नॉलॉजिस्ट असोसिएशन, पुणे. १०. संचालक : नॅशनल फेडरेशन ऑफ को.ऑप शुगर फॅक्टरीज लि. नवी दिल्ली सन १९९२ ते १९९६ व २०१५ ते आज अखेर. ११. संचालक : नॅशनल हेवी इंजिनिअरिंग को.ऑप. लि. सन २००० पासून आजपर्यंत. १२. सदस्य : कार्यकारी मंडळ वसंतदादा शुगर इन्स्टिट्यूट मांजरी बु. पुणे. १३. संचालक : महाराष्ट्र राज्य शेती महामंडळ सन १९८० ते १९८३. १४. संचालक : दि अहमदनगर जिल्हा मध्यवर्ती सहकारी बँक लि., सन १९८४ ते १९९५. १५. व्हा. चेअरमन : दि अहमदनगर जिल्हा मध्यवर्ती सहकारी बँक लि., सन १९८९ ते १९९०. १६. उपाध्यक्ष : महाराष्ट्र राज्य सहकारी साखर कारखाना संघ, मुंबई डिसेंबर २०११ ते ऑगस्ट २०१५. १७. अध्यक्ष : महाराष्ट्र राज्य सहकारी साखर कारखाना संघ, मुंबई २३/८/२०१५ पासून

कृषि व सहकार क्षेत्रातील कार्य :-

१. अहमदनगर जिल्ह्याच्या दक्षिण भागातील शेतकऱ्यांच्या मालकीचा पहिला सहकारी साखर साखर कारखाना अत्यंत प्रतिकूल परिस्थितीमध्ये उभा करून तालुक्याच्या विकासाची मुहुर्तमेढ रोवली.
२. घोड व कुकडी धरणाच्या उभारणीसाठी व जिरायत भागाला पाणी मिळवून देण्यासाठी वेळोवेळी पाटपाणी परिषदा घेवून, मोर्चे काढून व शासन दरबारी पाठपुरावा करून तालुक्यातील शेतीला पाणी मिळवून देण्यात यशस्वी पाठपुरावा.
३. कुकडी धरणातील पाणी विसापुर धरणांत सोडणेकरीता १६ कि.मी. कालव्याचे काम करून घेतले व डॉ. शिवाजीराव निलंगेकर (माजी मुख्यमंत्री) व तत्कालीन मंत्री मा.श्री. विजयसिंह मोहिते पा. यांचेकडून खास मान्यता मिळवून विसापुर धरणांत पाणी सोडले.
४. घोड धरणातील पाणी जास्तीत जास्त लाभधारकांना मिळावे व सिंचन क्षेत्र वाढावे याकरीता बारमाही धोरणाची तरतुद करून घेतली.
५. तत्कालीन मुख्यमंत्री स्वर्गीय विलासराव देशमुख यांच्याकडे सातत्याने पाठपुरावा करून व विशेष बाब म्हणून मंजूरी मिळवून कृष्णा खोरे विकास महामंडळा अंतर्गत असणाऱ्या १८.१५ कि.मी. लांबीचा व १०० कोटी रु. खर्चाची ऐतिहासिक भोसा खिंड योजना मंजूरी व काम पूर्णत्वास नेण्यात यशस्वी. या क्रांतीकारी योजनेमुळे ३१ गावातील ८५०० हेक्टर क्षेत्र ओलिताखाली आले.
६. श्रीगोंदा तालुक्यात पतसंस्था, सहकारी दुध संस्था व विविध कार्यकारी सेवा सहकारी संस्थांची स्थापना करून यशस्वीरित्या चालविल्या. त्यामुळे शेतकरी बांधवांना मोठी आर्थिक मदत व प्रगतीकडे यशस्वी वाटचाल.
७. श्रीगोंदा तालुका सहकारी दुध उत्पादक संघ लि., काष्टी ची स्थापना करून तालुक्यातील सहकारी दुध उत्पादक संस्थांचे दुध संकलन करून अल्पावधीत संघाचा नावलौकीक वाढविला. पर्यायाने शेतकऱ्यांना शेतीसाठी जोडधंदा व उत्पन्नाचे साधन उपलब्ध झाले.
८. सहकारातील एक गाढे अभ्यासक म्हणून आजारी कारखान्यांच्या पुनर्वसनासाठी विशेष प्रयत्न. जयभवानी सहकारी साखर कारखाना लि. गेवराई येथे २ वर्ष मार्गदर्शक म्हणून काम केले.
९. शेतकऱ्यांना दिल्या जाणाऱ्या शेती कर्जावरील व्याज दर कमी करणेकरीता शेकडो शेतकऱ्यांसह रिझर्व बँक कार्यालय मुंबई येथे मोर्चा व निदर्शने.
१०. १९८३ मध्ये दिल्ली येथे झालेल्या किसान मेला कार्यक्रमात तालुक्यातील शेकडो शेतकऱ्यांसह सहभाग.
११. तालुक्यातील वंचीत शेतकऱ्यांना एका दिवशी ४५०० वीज कनेक्शन मिळवून देण्याचे ऐतिहासिक काम तत्कालीन ऊर्जामंत्री डॉ. बळीराम हिरे यांचेकडून करून घेतले.
१२. श्रीगोंदा तालुक्यातील विविध रस्ते, नदीवरील पुलांची बांधणी करून दळणवळण वाढीसाठी व रहदारी सुलभ होणेकरीता बहुमोल असे योगदान.
१३. नगर तालुका सहकारी साखर कारखाना उभारणीकरीता सक्रिय सहकार्य व मार्गदर्शन.

शैक्षणिक क्षेत्रातील कार्य :-

- ०- सन १९८० साली श्री. छत्रपती शिवाजी शिक्षण संस्थेची स्थापना. या संस्थेमार्फत
  १. श्री. छत्रपती शिवाजी महाविद्यालय, श्रीगोंदा.
  २. इंदिरा गांधी पॉलिटेक्निक बेलवंडी शुगर हे ग्रामिण भागातील पहिले पॉलिटेक्निक.
  ३. आठ माध्यमिक विद्यालये, उच्च माध्यमिक विद्यालये उत्तमरित्या चालू आहेत.
- ०- सन १९८७ साली ज्ञानदिप ग्रामिण विकास शिक्षण संस्थेची स्थापना करुन या संस्थेमार्फत आज १३ माध्यमिक विद्यालये, ३ उच्च माध्यमिक विद्यालये यशस्वीरित्या वाटचाल करुन नावलौकीकास पात्र ठरली आहेत.
- ०- वरीलप्रमाणे शिक्षण संकुलाच्या उभारणीमुळे तालुक्यात मोठ्या प्रमाणावर शैक्षणिक क्रांती झाली. सन २००२ मध्ये अहमदनगर जिल्ह्यातील ५५ विनाअनुदानीत तुकड्यांचा व त्यातील शिक्षकांचा गंभीर बनलेला प्रश्न शासन दरबारी प्रभावीरित्या पाठपुरावा करुन सदर तुकड्यांना मान्यता व अनुदान मिळवून दिले

राजकिय क्षेत्रातील कार्य :-

भूषविलेली पदे यामध्ये उल्लेख केल्याप्रमाणे गावपातळीपासुन ते देशपातळीवरील विविध सहकारी, सरकारी संस्थांवर अतिशय प्रभावीपणे व यशस्वीरित्या काम करुन सर्व सामान्य जनतेच्या सर्वांगीण प्रगतीसाठी अहोरात्र परिश्रम घेवून जास्तीत जास्त योगदान देण्याचा प्रामाणिक प्रयत्न. अखिल भारतीय काँग्रेस पक्षाशी एकनिष्ठ राहुन व छत्रपती शिवाजी महाराज, महात्मा गांधी, छत्रपती शाहु महाराज, महात्मा फुले, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर, स्वर्गीय इंदिरा गांधी, यशवंतराव चव्हाण, वसंतदादा पाटील, यांच्या विचारांचा वारसा घेवून समाजाच्या तळागाळातील जनतेच्या उत्कर्षासाठी अथक व अविश्रांत परिश्रम.

- ० संयुक्त महाराष्ट्र चळवळीत सक्रिय सहभाग सन १९५६ ते ६१
- ० अहमदनगर जिल्हा काँग्रेस पक्षाचे सरचिटणीस म्हणुन काम.
- ० अहमदनगर जिल्हा काँग्रेस पक्षाचे उपाध्यक्ष म्हणुन काम.
- ० अहमदनगर जिल्हा सहकारी बँकेचे संचालक व व्हाईस चेअरमन म्हणुन काम.
- ० महाराष्ट्र विधानसभेवर श्रीगोंदा मतदार संघातुन सन १९७८ ते ८० व १९९९ ते २००४ अशी दोन वेळा निवड
- ० अखिल भारतीय काँग्रेस पक्षाचे प्रदेश प्रतिनिधी म्हणुन काम.
- ० १९७९ साली आणिवणीच्या काळात इंदिरा गांधींना अटक केल्यानंतर हजारो कार्यकर्त्यांसह तहसिल कचेरीवर विराट मोर्चा व त्यानंतर २००० कार्यकर्त्यांसह अटक झालेले पहिले आमदार-२१ दिवस तुरुंगवास. तदनंतर दुष्काळी भागाची पहाणी करणेकरीता इंदिरा गांधी यांच्या श्रीगोंदा तालुका दौऱ्याचे यशस्वी आयोजन.
- ० १९९२ मध्ये श्रीगोंदा सहकारी साखर कारखान्याच्या निवडणुकीत तत्कालीन गृहराज्यमंत्र्यांसह त्यांच्या संपूर्ण पॅनलचा प्रचंड मताने पराभव केला व त्यानंतरच्या १९९७, २००२, २००८ व २०१५ चे निवडणुकीत भरघोष मतांनी विजय संपादन करुन सहकार क्षेत्रातील आपले वर्चस्व सिध्द केले
- ० सहकारातील एक यशस्वी धुरीण म्हणुन महाराष्ट्र राज्यातील सर्व सहकारी साखर कारखान्यांना आवश्यक असणाऱ्या माल खरेदीकरीता राज्य सहकारी साखर संघाच्या माल खरेदी समितीवर आजपर्यंत सातत्याने निवड व यशस्वी कार्य.

- ० सहकारातील एक गाढे अभ्यासक, चारित्र्यसंपन्न नेतृत्व, संयमी व्यक्तीमत्त्व व तळागाळातील सर्व सामान्य जनतेशी व त्यांच्या समस्यांशी नाळ जोडलेला नेता म्हणुन सर्वत्र परिचीत व आदरयुक्त भावना. अहमदनगर जिल्ह्याच्या काही सहकारी साखर कारखान्यांची उभारणी करताना तांत्रिक, आर्थिक व प्रशासकिय बहुमोल असे मार्गदर्शन व त्यासाठी वारंवार साईटवर समक्ष भेटी देवून तत्परतेने मदतीचा हात सदैव पुढे केला आहे.
- ० महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरणाकडे सातत्याने पाठपुरावा करुन तालुक्यातील अनेक गावांसाठी पिण्याच्या पाण्याच्या योजना कार्यान्वीत करण्यासाठी यशस्वी प्रयत्न.
- ० नदीकाठच्या गावांना शुध्द व पुरेसे पिण्याचे पाणी उपलब्ध होणेकरीता भारत निर्माण योजनेमधुन नळपाणी पुरवठा योजना कार्यान्वीत करणेकरीता विशेष व यशस्वी प्रयत्न.

परदेश दौरे :-

- ० साखर धंदा व ऊस शेती व दुग्ध व्यवसाय याचा अभ्यास करणेकरीता क्युबा, इस्त्राईल व इतर चार देशांचा दौरा सन १९८०
- ० साखर धंदा व त्यासाठी आवश्यक असणारी आधुनिक मशिनरी व तदनुषंगिक अभ्यास यासाठी अरब राष्ट्र व इस्त्राईल देशांत दौरा सन २००६
- ० महाराष्ट्र राज्य सह. साखर संघामार्फत राज्याच्या सहकार मंत्र्यांच्या नेतृत्वाखाली आयोजित केलेल्या जगात साखर धंद्यात अग्रेसर असणाऱ्या ब्राझील देशाच्या ऊस शेती अभ्यासदौऱ्यात सहभाग सन २०१०
  - ० दि. २८ डिसेंबर २०११ ते २३.८.२०१५ अखेर महाराष्ट्र राज्य सहकारी साखर संघ मुंबई चे उपाध्यक्ष.
  - ० साखर धंद्यातील एक अभ्यासु धुरीण म्हणुन दिनांक २३ ऑगस्ट २०१५ रोजी महाराष्ट्र राज्य सहकारी साखर कारखाना संघाचे अध्यक्षपदी सन्मानाने बिनविरोध निवड .

वरील प्रमाणे सामाजिक, आर्थिक, शैक्षणिक व सहकार क्षेत्रातील सर्व कार्याची नोंद राष्ट्रीय पातळीवर घेवून खालीलप्रमाणे पुरस्काराने सन्मानीत.

- (१) इंटरनॅशनल फ्रेंडशिप असोसिएशन, नवी दिल्ली यांचेकडून विजयरत्न पुरस्कार. हस्ते मा. ना. श्री. माताप्रसादजी, राज्यपाल.
- (२) फ्रेंडशिप फोरम ऑफ इंडिया यांचेकडून ग्लोरी ऑफ इंडिया इंटरनॅशनल ॲवॉर्ड पुरस्कार.
- (३) महाराष्ट्र जर्नालिस्ट फाँडेशनतर्फे जेष्ठ पत्रकार मधुकर भावे, जेष्ठ कवी अरुण दाते व जेष्ठ सिने अभिनेते मिलींद गुणाजी यांचे उपस्थितीत विद्याभूषण पुरस्काराने सन्मानीत.
- (४) भारतीय मनुष्यबळ विकास अकादमी मुंबईतर्फे समाजरत्न पुरस्काराने सन्मानीत.
- (५) सहकारी संस्था उत्कृष्टपणे चालवुन सहकार क्षेत्रात आदर्श काम केलेबद्दल मा. नामदार शिवाजीराव देशमुख, सभापती विधान परिषद, महाराष्ट्र राज्य यांचे शुभहस्ते व मा. नामदार बाळासाहेब थोरात, महसुल मंत्री यांचे अध्यक्षतेखाली सहकार महर्षी भाऊसाहेब संतुजी थोरात आदर्श सेवाभावी कार्यकर्ता पुरस्कार देवून सन्मानीत. (दि. १२.१.२०१४)

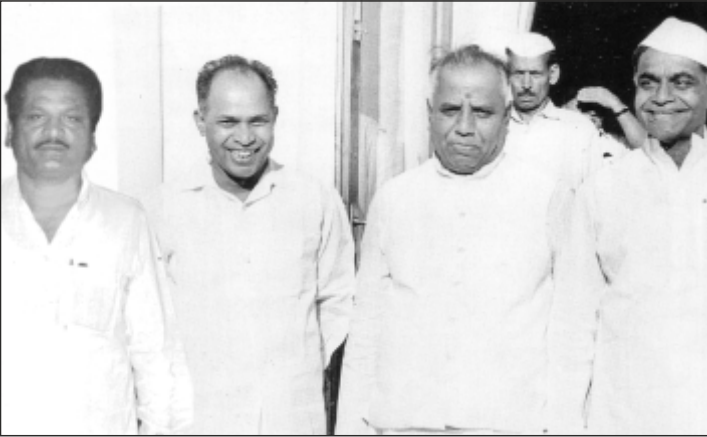

मा.आ. शिवाजीराव (बापू) नागवडे

हृद्य आठवणी...

अभिष्टुचिंतन समारंभ प्रसंगी व्यासपीठावर
आगमन करताना मा. बापु

स्व. यशवंतराव चव्हाण, अण्णासाहेब शिंदे व
स्व. किसनराव वीर यांच्या समवेत मा. बापु

तत्कालीन मुख्यमंत्री अशोकराव चव्हाण यांचा
सत्कार करताना मा. बापु

मा.आ. शिवाजीराव (बापू) नागवडे

हृद्य आठवणी...

संगमनेर येथील अमृतवाहिनी अर्बन बँकेच्या कार्यक्रमाप्रसंगी व्यासपीठावर तत्कालीन मुख्यमंत्री मा. अशोक चव्हाण, मंत्री बाळासाहेब थोरात, हर्षवर्धन पाटील, भाऊसाहेब थोरात, मा. बापू, सुधीर तांबे, जिल्हाधिकारी अन्बलगन साहेब आदि मान्यवर.

सहकारमंत्री ना. सुीष देशमुख साहेब यांच्या समवेत साखर धंद्याविषयी चर्चा करताना संघाचे पदाधिकारी साखर आयुक्त संभाजी कडू पा. व इतर शासकीय अधिकारी.

मा. बाळासाहेब थोरात व मा. बापू

मा.आ. शिवाजीराव (बापू) नागवडे

हृद्य आठवणी...

साखर संघाचे उपाध्यक्ष मा. जयप्रकाश दांडेगावकर
मा. श्रीराम शेते, व्यवस्थापकीय संचालक,
मा. संजय खताळ व मा. बापू

राज्यातील सर्व साखरकारखान्याचे चेअरमन व
कार्यकारी संचालक यांची संयुक्त सभेमध्ये व्यासपीठावर
मा. शरद पवार साहेब, मा. बाहासाहेब थोरात,
मा. अजीत पवार, मा. दिलीप वळसे पाटील,
मा. पंकजाताई मुंडे, मा. हर्षवर्धन पाटील व
साखर संघाचे अध्यक्ष मा. बापू

पत्रकार परिषदेत साखर धंद्याची माहिती देताना
मा. शरद पवार साहेब, मा. पंकजाताई मुंडे,
मा. बापू, मा. हर्षवर्धन पाटील, मा. श्रीराम शेते,
मा. खताळ साहेब.

मा.आ. शिवाजीराव (बापू) नागवडे हृद्य आठवणी...

वद्याभूषण पुरस्कार प्रसंगी ज्येष्ठ पत्रकार मधुकर भावे,
ज्येष्ठ गायक अरुण दाते, ज्येष्ठ अभिनेते
मा. मिलिंद गुणाजी व संस्थेच्या कार्याध्यक्ष.

मा.आ.शिवाजीराव (बापू) नागवडे

मा.आ. शिवाजीराव (बापू) नागवडे हृद्य आठवणी...

महाराष्ट्राचे शिल्पकार स्व. यशवंतराव चव्हाण
यांच्याशी हितगुज करताना मा. बापू.

खारखाना शुगर हौस मध्ये साखर पोत्याची
विधीवत पुजा करताना मा. बापू.

गाळप हंगाम समारोप प्रसंगी गव्हाणीतील विधीवत मोळी
टाकताना मा. बापू समवेत आ. राहुल जगताप, अण्णासो.
शेलार, हरिदास शिर्के, व्हा. चेअरमन केशवभाऊ मगर,
संचालक मंडळ, सदस्य व सभासद कार्यकर्ते.

मा.आ. शिवाजीराव (बापू) नागवडे हृद्य आठवणी...

राज्याच्या ग्रामविकास मंत्री ना. पंकजाताई मुंडे यांच्याशी साखर कारखान्यांच्या विविध समस्या व चर्चा करताना मा. बापू समवेत, माजी मंत्री मा. जयंत पाटील व मा. हर्षवर्धन पाटील.

मा. दिलीप वळसे पाटील, आ. बाळासाहेब पाटील, संघाचे उपाध्यक्ष मा. जयप्रकाश दांडेगावकर, मा. श्रीराम शेटे

शुगर कॉन्फरन्स सेमिनारमध्ये मा. शरद पवार साहेब यांचा पुष्पगुच्छ देऊन साखर संघाचे अध्यक्ष मा. बापू समवेत मा. हर्षवर्धन पाटील.

ऊस तोड मजुरांच्या मागण्यावर विचार विनिमय करताना मा.ना.पंकजाताई मुंडे, मा. दिलीप वळसे पाटील, मा. जयंत पाटील, मा. जयप्रकाश दांडेगावकर, मा.श्रीराम शेठे, ऊसतोड मजूर संघाचे प्रतिनिधी व साखर संघाचे अध्यक्ष मा. बापू.

मा. मुख्यमंत्री मा. खा. विजयसिंह मोहिते पाटील, आ.बबनराव शिंगवे, मा.अरुण अण्णा कड, का वर्कशॉप फॅक्टरीची पाहणी करताना.

औरंगाबाद येथील फॅन ट्राईप इंडिया आयोजित परिसंवाद किसान या शेतीविषयक पुस्तकाचे प्रकाशन करताना मा. बापू समवेत अध्यक्ष मा. ठोंबरे साहेब व इतर मान्यवर.

साखर कारखान्याचे विविध समस्यांची निवेदन
मा. मुख्यमंत्री देवेंद्र फडणवीस यांना देताना
साखर संघाचे अध्यक्ष मा. शिवाजीराव बापू नागवडे
समवेत महसूल मंत्री, ना. चंद्रकांत पाटील, ग्रामविकास मंत्री
ना. पंकजाताई मुंडे, राज्यमंत्री ना. दादा भुसे,
मा. खा. विजयसिंह मोहिते पाटील, मा. दिलीप वळसे पाटील.

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठा मुंबई येथील एका प्रसंगी
मा. शरदपवार साहेब मंत्री ना. पंकजाताई मुंडे,
मा.मंत्री शिवाजीराव पाटील, मा.हर्षवर्धन पाटील,
आ.बाहासाहेब पाटील, संघाचे अध्यक्ष शिवाजीराव नागवडे,
उपाध्यक्ष मा. जयप्रकाश दांडेगावकर, मा.श्रीराम शेते,
मा. मदन पाटील, संघाचे संजीव बाबर, आदी मान्यवर.

मा. बबनराव पाचपुते व बापू समवेत
चि. कृष्णा दिपक नागवडे.

मा.आ. शिवाजीराव (बापू) नागवडे

हृद्य आठवणी...

१९७६ साली एका कार्यक्रमात मा. शरदपवार साहेब
मा. आबासाहेब निंबाळकर, मा. बापु व मा. भालचंद्र पाटील.

मा. खासदार सुप्रिया सुळे यांच्या समवेत
मा. शिवाजीराव (बापु) नागवडे

एका अद्ययावत हॉस्पिटल उद्घाटन प्रसंगी
मा. शरदपवार साहेब, मा. अर्षवर्धन पाटील,
मा. रमेशअप्पा थोरात, मा. शिवाजीराव (बापु) नागवडे,
मा. खा. सुप्रिया सुळे आदी.